

Корягіна А. М.,

доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ

ФАХОВІСТЬ ЯК ПРИНЦИП КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПРАВОВИХ АКТІВ

Сучасне життя українців в умовах війни суттєво відрізняється від умов існування пересічного європейця на мирних територіях. Кожного дня ми отримуємо виклики про які раніше не замислювалися, такі, що містять у собі безліч небезпек для життя і здоров'я наших громадян. Тож, реагування на ці виклики на всіх рівнях адміністрування має бути адекватним, максимально відповідальним, фаховим і виваженим. Це стосується також і законотворчості.

Станом на зараз перед Україною стоїть завдання забезпечити проведення юридичної експертизи актів законодавства та їх проектів, а також підзаконних нормативно-правових актів на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція).[1] Здійснення такої експертизи має на меті унеможливити подальші порушення Конвенції, спричинені недосконалістю правового регулювання в національному правовому полі. Єдиним суб'єктом проведення правової експертизи щодо відповідності правових актів Конвенції та практиці Європейського суду є Міністерство юстиції. Ми можемо спостерігати, що Міністерство юстиції дійсно докладає не аби-яких зусиль щоб охопити увесь спектр правотворчості в Україні та унеможливити прийняття актів, що порушують права людини.

Але відповідність українського законодавства Конвенції це не єдина вимога до наших правових актів. Так, в Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки від 11 травня 2023 року включено пункт 2.8. в якому міститься вимога щодо «забезпечення обов'язкового проведення кримінологічної експертизи проектів законів про внесення змін до кримінального, кримінального процесуального та суміжного законодавства України».[2] І це цілком зрозуміло, бо дуже часто прогалини і недопрацювання законодавців в нормативних актах сприяють злочинній діяльності, а іноді призводять до виникнення нових злочинів, які не передбачені чинним законодавством а отже і притягнення до відповідальності за їх вчинення є проблематичним. Тож, справедливо вважається, що однією з багатьох умов розвитку злочинності є недосконалість законодавства, що стосується всіх сфер суспільних відносин. Кримінальні наслідки, які вимагають відповідної кримінологічної оцінки, настають не лише в разі законодавчих прогалин, а й у результаті реалізації недопрацьованих законів. [5]

Кримінологічна експертиза нормативно-правових актів має стати новим і перспективним напрямом у запобіганні злочинності, що покликаний запобігти

прийняттю законів, котрі детермінують злочинність і створюють умови для суспільно-шкідливої діяльності в усіх сферах.

Наразі ми маємо проект Закону «Про кримінологічну експертизу проектів нормативно-правових актів». Цей Закон визначає правові та організаційні основи діяльності суб'єктів щодо здійснення кримінологічної експертизи нормативно-правових актів та їх проектів та використанням її висновків в нормотворчому процесі.

Кримінологічна експертиза нормативних правових актів та їх проектів повинна ґрунтуватися на принципах наукової обґрунтованості; дотримання принципу законності; незалежності, обґрунтованості та повноти висновку експертизи; відповідальності та фаховості експерта та ін.

В даному дослідженні пропонуємо розглянути один з принципів, а саме – фаховість.

В межах цього дослідження ми не будемо акцентувати увагу на тому, що сама по собі кримінологічна експертиза поки-що не відповідає принципу законності, оскільки спеціального закону про кримінологічну експертизу ми наразі не маємо. Тож, можемо припустити, що до прийняття такого закону даний вид експертиз буде проводитися на підставі Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу». [3]

Але ж чим є фаховість у відповідності саме до кримінологічної експертизи нормативно-правових актів? Академічний тлумачний словник української мови презентує фах як 1. Вид заняття, трудової діяльності, що вимагає певної підготовки і є основним засобом до існування; професія. 2. Основна кваліфікація, спеціальність. [4]

Підготовка фахівця-юриста та отримання ним спеціальності відбувається під час навчання у вищому навчальному закладі відповідно до державного стандарту вищої юридичної освіти та кваліфікаційного паспорту юриста.

Стандартом вищої юридичної освіти є типова модель юриста-професіонала, що служить орієнтиром для підготовки кадрів в юридичних вищих, навчальних закладах та факультетах. Він являє собою сукупність норм, що визначають: *зміст вищої освіти* (система знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і цивільних якостей); *зміст навчання* (структура, зміст і обсяг навчальної інформації); *засіб діагностики якості освіти* (методики оцінки якості знань, умінь і навичок); *нормативний термін освіти* (термін навчання на денній формі, що необхідний для засвоєння особою змісту навчання, встановлений стандартом вищої освіти).

До системи стандартів вищої освіти входять:

Державний стандарт вищої освіти.

Галузеві стандарти вищої освіти.

Стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів.

Базуючись на державному стандарті вищої освіти, загальному для всіх вишів і стандарті юридичної вищої освіти загальному для юридичних вишів і факультетів, кожен юридичний виш залежно від його спеціалізації і відомчої підлеглості може розробити свій варіант кваліфікаційної характеристики професіонала даного напрямку. [5] З одного боку це дає навчальним закладам можливість впроваджувати в навчальний процес дисципліни, які він вважає

більш актуальними для даної спеціальності та розробляти необхідні курси, а з іншого – дуже часто це відбувається за рахунок скорочення фундаментальних юридичних дисциплін, таких як кримінологія. В багатьох вишах України кримінологія є вибірковою дисципліною, або не викладається взагалі.

Кримінологія не є однією з галузей права, на які зазвичай робиться акцент при розробці стандарту освіти вищого навчального закладу. Кримінологія – це наука, що досліджує злочинність, особу злочинця, жертву злочину, детермінанти злочинної поведінки та розробляє заходи запобігання проявам злочинності.

Тож, говорячи про дотримання принципу фаховості під час проведення кримінологічної експертизи нормативних актів варто почати з підготовки фахівців. Навряд чи буде експертний висновок відповідати вимогам науковості, обґрунтованості та фаховості якщо дослідження документу буде проведене не професійним кримінологом.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 02.10. 2023).
2. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text> (дата звернення: 02.10. 2023)
3. Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 9, ст.56). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-вр#Text> (дата звернення: 02.10.2023).
4. Словник української мови. Академічний тлумачний словник: в 11 томах. Том 10. 1979р. 570с. URL: <http://sum.in.ua/s/fakh> (дата звернення: 02.10. 2023).
5. Затверджені стандарти вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti> (дата звернення: 02.10. 2023).
6. Шакун В. І. Кримінологічна експертиза в механізмі запобігання корупції. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/5037/1/PE%20АЛІЗАЦІЯ%20ДЕРЖАВНОЇ%20АНТИКОРУПЦІЙНОЇ%20ПОЛІТИКИ%20В%20МІЖНАРОДНОМУ%20ВИМІРІ_p128-134.pdf (дата звернення: 02.10. 2023).